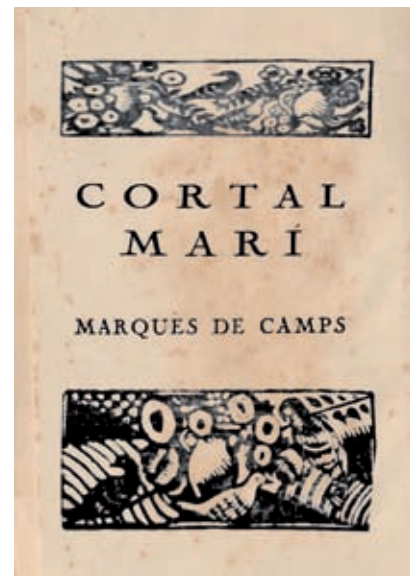

VICENÇ PAGÈS JORDÀ > TEXT

Cortal Marí
Marquès de Camps

Tartuf a Castelló d'Empúries

AUTOR: JOSEP VALLS. CAT AMS 4239 CESSIÓ JORDI VALLS. ARXIU MUNICIPAL DE SALT.

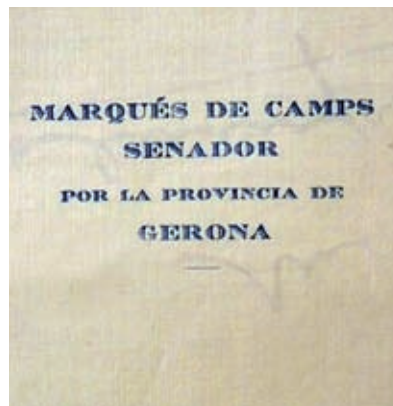
>> Retrat d'estudi
de Carles de Camps,
marquès de Camps.
(Novembre de 1916).

El marquès de Camps és conegut sobretot per donar nom a una plaça situada al centre de la ciutat de Girona. Aquest títol nobiliari va ser atorgat pel papa Pius IX al terratinent Pelagi de Camps (Figueres, 1828 – Barcelona, 1889), però el marquès més conegut va ser el segon, **Carles de Camps i Olzinelles**, nascut al mas Ribot de Salt el 1860 i mort a Sant Sebastià el 1939. Aquest segon marquès va tenir una vida molt activa com a propietari, enginyer forestal i, sobretot, com a polític, ja que va ser diputat i senador a Madrid, primer en el Partit Conservador de Cánovas del Castillo i després a la Lliga Regionalista. Tot i que la seva vessant literària no és tan coneguda, va publicar estudis en castellà com *En el reino vegetal no existen individuos* (1895) i *Observaciones piscícolas en agua salada* (1905), així com poemes i narracions en català.

La Gran Enciclopèdia Catalana estableix que *Cortal Mari* és un volum de narracions publicat l'any 1912, i així ho podem trobar en multitud de pàgines web que ho repeteixen sense que a ningú se li hagi acudit confirmar-ho. La veritat, tanmateix, és una altra: no són narracions sinó una novel·la, i no es va publicar el 1912 sinó el 1921. I no pas en una impremta qualsevol, sinó a l'Editorial Catalana de Barcelona, en una col·lecció de referència, al costat d'obres de Josep Maria de Sagarra, Joaquim Ruyra i Víctor Català. Segui com sigui, les històries de la literatura catalana li dediquen poques línies o cap.

El protagonista de la novel·la és en Ramon, un home que ha fet una fortuna com a armador, i que construeix un mas per retirar-se a Castelló d'Empúries, anomenat el Cortal Mari. En general, un *cortal* és un corral, però a Castelló s'anomenen així els masos. És en aquest cortal on, durant l'estiu, es reuneixen els personatges principals de la novel·la. En primer lloc, els amfitrions: l'hisendat, la seva esposa, el fill i la tieta. En segon lloc, els convidats a la cacera d'estiu: un caçador bregat i un altre sense experiència. En tercer lloc, els assidus: el capellà i l'hisendat que viu al costat. En quart lloc, el servei, que tindrà un paper secundari però significatiu.

Quan veiem que la germana soltera de la mestressa i el caçador experimentat senten una atracció mútua, ens pot fer l'efecte que estem llegint una novel·la sentimental, sobretot perquè l'oci i les passejades campestres afavoreixen les trobades per atzar i les converses solitàries: sembla que ens trobem a *Les liaisons dangereuses*. De seguida ens adonem, però, que l'hisendat veí també està enamorat, però de l'esposa de Ramon. El capteniment d'aquest hisendat, untuós i hipòcrita, ens recorda el del *Tartuf* de Molière. Com ell, resulta tan repulsiu que costa d'entendre que els personatges no n'endevinin el doble caràcter. Aviat es produeix un crim, i llavors la novel·la gira cap al drama judicial. Apareix un jutge, un tinent fiscal i un advocat defensor, sorgeixen testimonis

>> *Paper de carta del marquès de Camps (1921) i cartell de Tartuf, de Murnau (1926). A sota, Mas Ribot, residència del marquès de Camps i foto de promoció de Dangerous Liaisons (1988), amb Glenn Close, John Malkovich i Michelle Pfeiffer.*

AUTOR: J.B. CAT AMB 1950 COL·LECCIÓ J.M. OLIVERAS. ARXIU MUNICIPAL DE SALT

La veritat, tanmateix, és una altra: *Cortal mari* no són narracions sinó una novel·la, i no es va publicar el 1912 sinó el 1921

>> Vista de la plaça del Marquès de Camps, de Girona: l'encreuament entre la ronda de Ferran Puig i el carrer de Santa Eugènia, c. 1930.

>> Article a La Veu de l'Empordà, de Figueres aparegut el 2 d'abril de 1921.

i proves incriminatòries i absolutòries com en una novel·la d'Agatha Christie. A les últimes pàgines, el to és d'una tragèdia que, si seguim els patrons morals d'avui, resultaria perfectament superflua. Acostumats a les ficcions judicials, també ens pot estranyar que el cas s'arxivi quan tantes proves apunten cap al mateix sospitós.

Aquesta trama podria haver donat lloc a un llibre memorable o a un de qualitat més aviat discreta, segons els recursos de l'autor. El marquès de Camps se serveix d'un narrador omniscient i, per tant, elimina el factor sorpresa. Els diàlegs, que podrien salvar el llibre, resulten enfarregats i previsibles. Els personatges estan dibuixats amb traços gruixuts i es comporten amb una complexitat psicològica digna d'*Els pastorets*. Les descripcions, finalment, estan desproveïdes d'atractiu. Entre altres raons, l'autor mostra un interès obsessiu per detallar la indumentària de tots els personatges, com si fos un cronista de l'*Hola*. En fi, poques vegades una novel·la ha començat amb uns adjectius tan adotzenats com aquesta: «Acabava de tocar les nou el rellotge del

bellíssim campanar de la gòtica i superba església de Castelló d'Empúries».

En canvi té un cert atractiu la plasmació de la vida de l'època. Fixem-nos, per exemple, en l'estació de Figueres, que també apareix a *L'hereu Noradell*, de Carles Bosch de la Trinxeria, i a *L'oncle Vicents*, de Josep Puig Pujades, amb un «quefe d'estació» que poques pàgines després es converteix en «cap d'estació». Els amants de la cacera anotaran un gran nombre de detalls preciosos. Personalment, m'han atret les escenes situades a l'antiga presó del carrer Ample de Figueres, descrita com un «casal infecte». Els usos de l'època fan possible que el detingut conviski amb el criat, que li preparin el menjar a l'Hotel del Comerç, i que pugui comprar i situar a la cel·la un canapè de balca per rebre les visites. Els filòlegs faran troballes com *veliaquí* i *talitllarot*, i comprovaran que fa gairebé cent anys ja s'utilitzava una expressió avui dia tan omnipresent com «no hi ha més».

L'abril de 1921, *La Veu de l'Empordà* va saludar amb efusió l'aparició de *Cortal Mari*. Només «un repar» s'hi podia llegir: el ressenyador observava

que un personatge tan sinistre com l'enamorat intrigant no podia existir en un cortal: «Quan les males passions hi volen niar, els tramuntanals s'encarreguen d'enterrar-les en els sorrals o en les dunes d'Empúries o en el fons del mar: tots els habitants dels Cortals són bona gent». El novel·lista Narcís Oller, a qui el marquès de Camps va dedicar la novel·la, es va encarregar en el número següent de la revista de diferenciar la ficció de la realitat.

Comptat i debatut, el tema de *Cortal Mari* pot ser l'oposició entre l'amor apassionat i l'amor assenyat, o bé, en un altre pla, el mal que pot fer la malícia quan s'alia amb l'estupidesa. També podríem oposar el caràcter pur i feréstec del caçador —que té la casa a Molló—, amb les traïdories del pla, a l'estil de *Terra baixa*. El marquès de Camps es va limitar a escriure sobre un món que coneixia sense fer aportacions d'interès a la narrativa. Hem de suposar que si dóna nom a una plaça tan centrada de Girona és sobretot per les activitats extraliteràries.

Vicenç Pagès Jordà
és escriptor.

L'autor mostra un interès obsessiu per detallar la indumentària de tots els personatges, com si fos un cronista de l'*Hola*